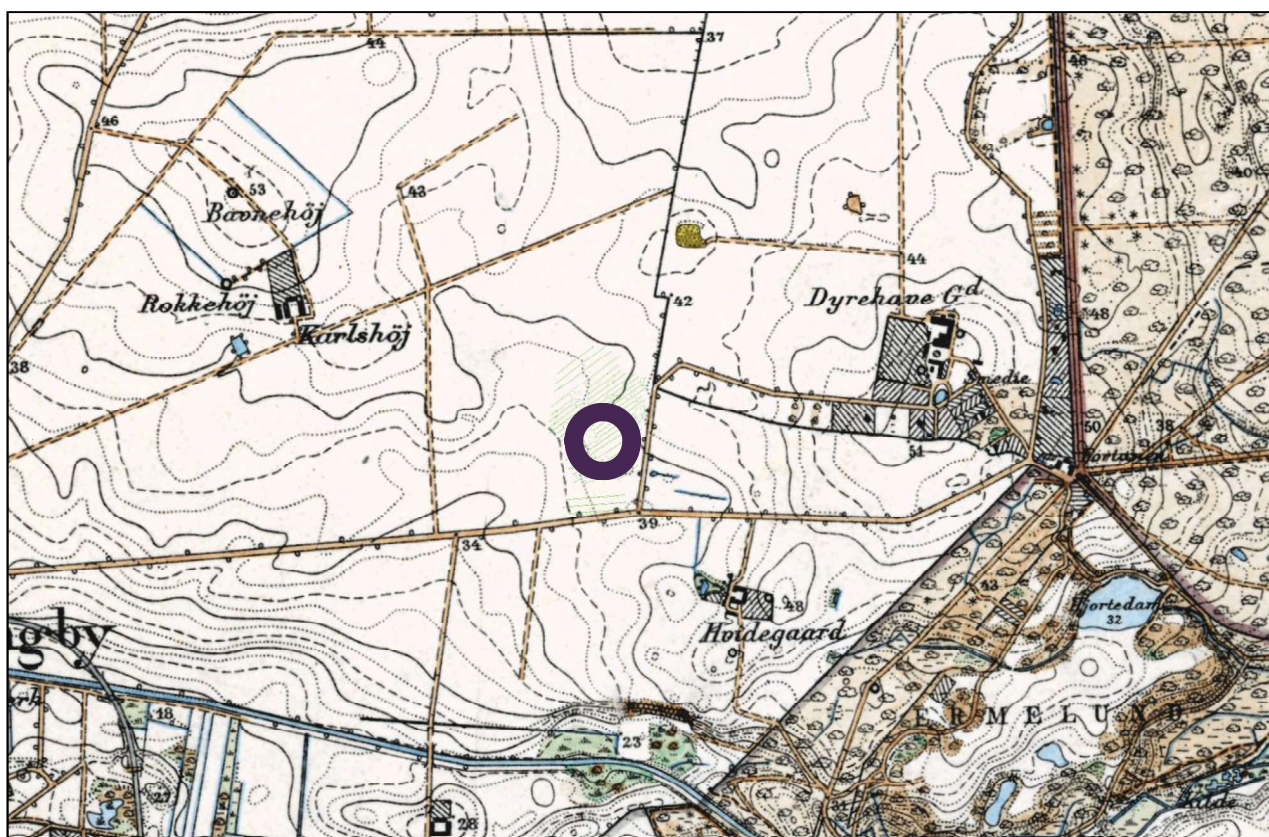

TRONGÅRD 2

TAK 1875 Bygherrerapport om de arkæologiske
udgravninger forud for byggemodning af
Trongårdsarealet

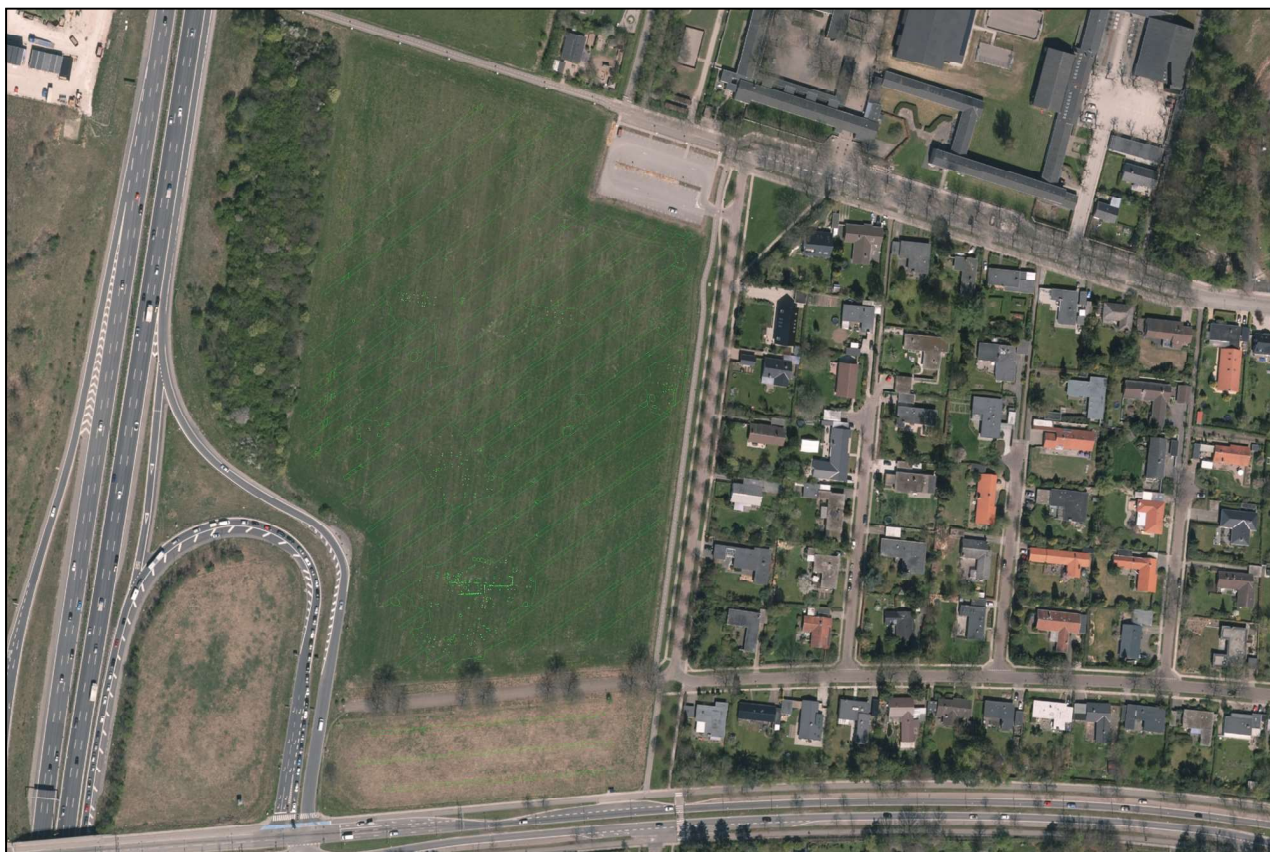
Af Lotte Reedtz Sparrevohn, museumsinspektør
Kroppedal Museum, Arkæologi

Forsidefoto: Udgravningen markeret på et ældre topografisk kort: De høje målebordsblade.

Udgravningen fandt sted i Lyngby nord for København.

Ortofoto med udgravningen markeret med grøn stregfarve.

Prøvegravningen er i gang med gravemaskine.

I forbindelse med byggemodning før opførelse af et nyt boligområde vest for Trongårdsparken i Lyngby, nord for København foretog Kroppedal Museum en arkæologisk udgravning.

På tidspunktet for udgravningen var der dyrkede marker på arealet.

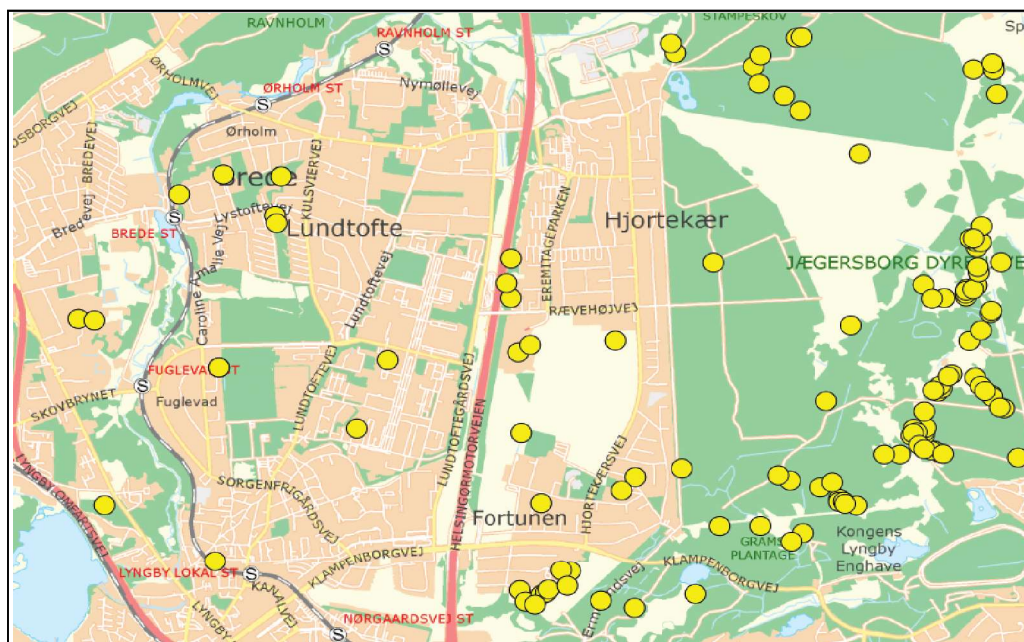
Det arkæologiske område blev mod nord afgrænset af Trongårdsvej og en cykel/gangsti i forlængelse af denne, mod øst af Trongårdsparken og mod syd af Klampenborgvej. Mod vest blev den sydlige del af arealet afgrænset af en tilkørsel til Helsingørmotorvejen, og den nordlige del af en støjvold parallelt med motorvejen.

Udgravningen fik journalnummeret TAK 1875 og blev navngivet Trongård efter bebyggelsen i området.

Ved udgravningen afdækkedes bopladsspor fra flere perioder af jernalderen, heriblandt sporene efter 24 huse og hegn. Det tolkes som en enkelt eller et par gårde i flere faser i tiden fra omkring 500 f. Kr. til ca. 600 e. Kr.

Ortofoto med Trongårdudgravningen markeret. Mod nord ses grøfterne fra en udgravning udført i 2016.

Området omkring Trongård. Med gult: Oldtidens gravhøje.

Udgravningsresultater – uddybet

Ved en almindelig arkæologisk udgravning er formålet at dokumentere fortidsminderne så omhyggeligt som overhovedet muligt, og i den proces ødelægger arkæologerne faktisk det de udgraver. Man kan kalde det en kontrolleret ødelæggelse, sat i værk for at undgå at fortidsminderne bliver ødelagt ved et uheld under et anlægsarbejde uden forudgående registrering. I særlige tilfælde laves der aftaler om at bevare fortidsminderne på stedet, altså at frede dem, og så må der hverken bygges eller foretages arkæologiske udgravninger.

Lyngby-Taarbæk Kommune inddrog Kroppedal Museum i planerne for området længe før byggeriet skulle igangsættes, så arkæologerne havde god tid til at afslutte udgravningerne før byggeriet gik i gang. Alle fortidsminderne blev udgravet, og ingen blev fredet.

Der er en rig kulturhistorie i Trongårdsområdet, bl.a. kendes der til et stort antal gravhøje, både overpløjede gravhøje, der nu ikke kan ses mere, og stadig eksisterende og fredede gravhøje.

Mindre end 500 meter sydøst for Trongårdsområdet ligger Hvidegården og to fredede gravhøje. Der har dog oprindeligt været mindst ni gravhøje fra bronzealderen. I den ene fandtes en helt speciel begravelse med fantastiske og mærkelige gravgaver: Et bronzesværd i en skede af træ og læder, en bøjlenål, et trækar og som det mest interessante en lille lædertaske, der indeholdt en bronzepincet, en kniv og en ragekniv.

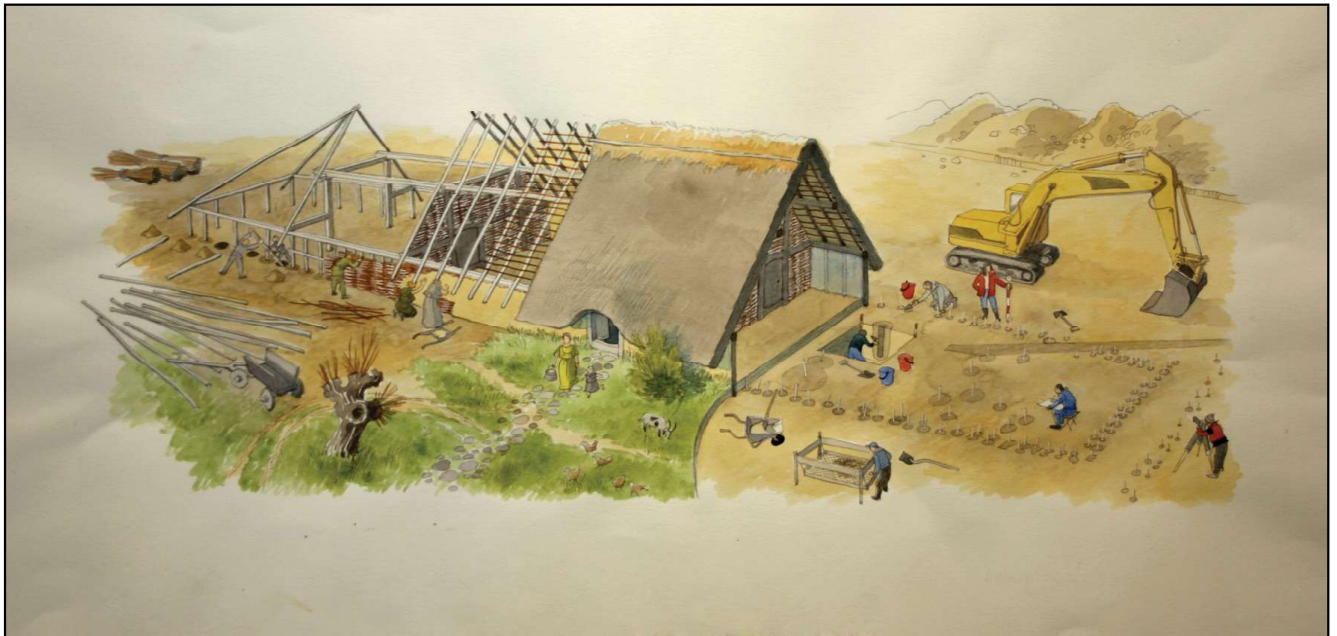
Med en gravemaskinen er der gravet søgegrøfter på arealet.

Desuden var der i tasken en række mærkelige småting, der må have fungeret som amuletter: bl.a. halen af en snog, kloen af en rovfugl samt nogle småsten, hvoraf nogle var fyldt i et lille stykke blære eller tarm.

I Jægersborg Dyrehave mod øst ligger gravhøjene stadig tæt. Der har de været beskyttet mod overpløjning og byggeri.

I 2016 udgravede museet en række gravanlæg fra ældre og yngre bronzealder på markerne syd for Rævehøjvej, hvor Novozymes nu har bygget. De var ikke så spektakulære som den omtalte Hvidegårdsgrav, men markerne skjulte en stensat mandslang grav omgivet af en ringgrøft med resterne af et ungt menneske på 10-15 år. Og også en urnegrav med de brændte knogler fra en voksen og et barn, samt bronzesager dukkede op.

Det var med viden om alle gravene i baghovedet at arkæologerne begyndte udgravningen ved Trongård, men det stod hurtigt klart at det ikke var gravanlæg der dukkede op, men derimod de tidligere beboeres bopladser. Det viste sig dog, at bopladserne ikke var samtidige med de mange gravhøje fra sten- og bronzealder, men derimod yngre, nemlig fra jernalderen.

En tegning af en jernaldergård i tre faser: Under opførelse – i brug – og under udgravning 1000 år senere. © Charlotte Clante.

Bebyggelsen på Trongårdsarealet strækker sig over mere end 1000 år, fra omkring år 500 f. Kr. til 600 e. Kr.

På trods af den lange periode var der meget der ikke ændrede sig. Husene ændrede udseende, men byggeteknikken var stort set den samme, og de lå alle sammen placeret i øst-vestlig retning. Husene blev bygget i træ og havde enten lerklinede vægge eller plankevægge.

Igenem alle århundrederne dyrkede man jorden og levede som bønder. Man var ikke bofaste. Gården lå typisk en generations tid på det samme sted, hvorefter man byggede nyt, måske i umiddelbar nærhed, måske længere væk. Det er derfor sandsynligt at Trongårdsarealet lå mere eller mindre øde hen i nogle perioder.

Det ser ud til at der kun har ligget en enkelt gård eller måske to på samme tid på arealet. Sådan boede man i årtusinder - før man flyttede sammen i landsbyer i den sidste del af jernalderen og vikingetiden.

Det ældste hus

Det ældste hus på stedet blev bygget engang i slutningen af yngre bronzealder eller begyndelsen af ældre jernalder.

Dette hus var ikke så godt bevaret, og det er derfor vanskeligt at udlede præcis hvor stort det har været. Det kan dog ses ud til at det var omkring 23 meter langt.

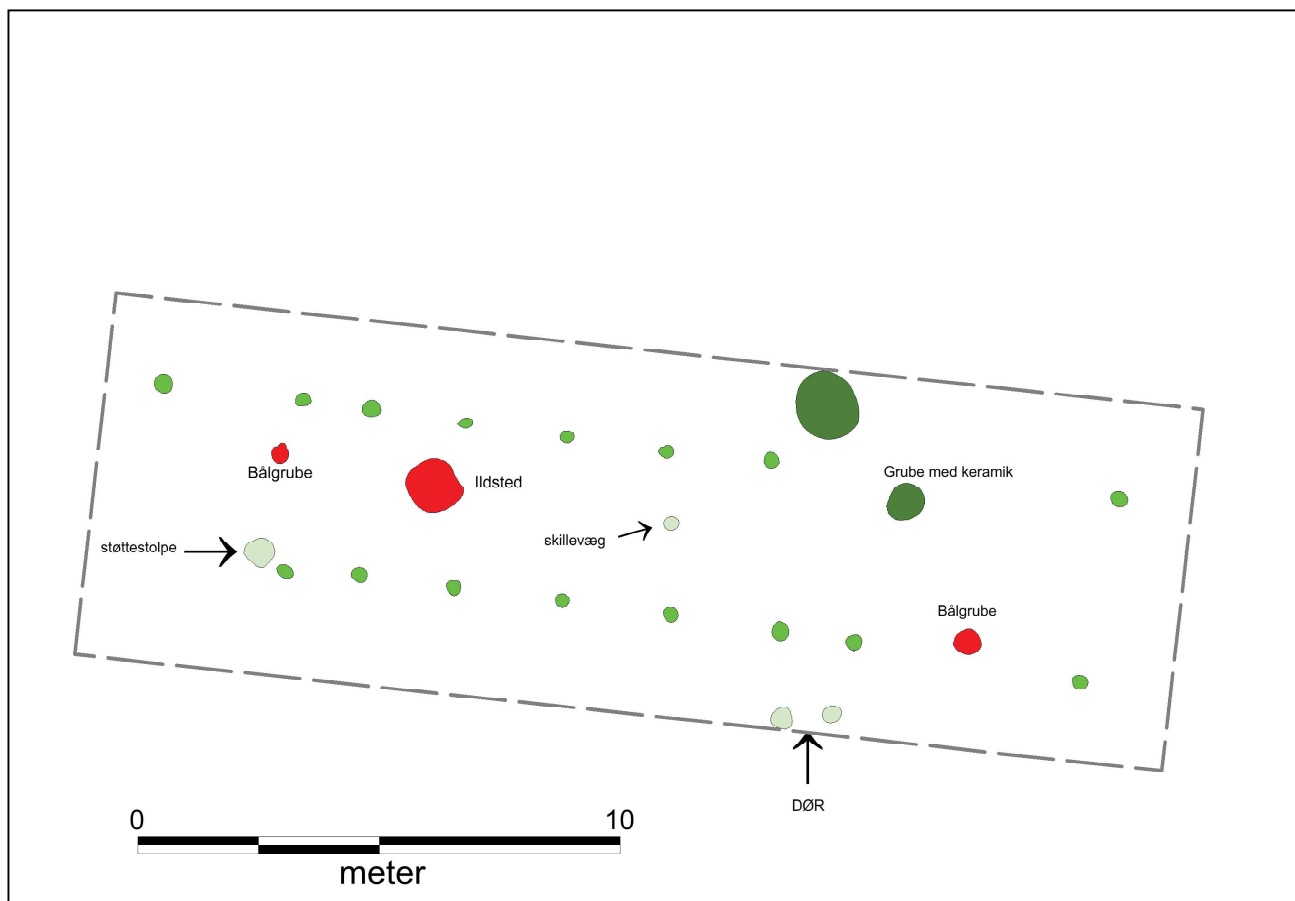
I den ene ende var der et regulært ildsted, og i begge ender af huset var der to mindre pletter med trækul, hvor der nok har været små, åbne bålsteder.

I den østlige ende var der en nedgravning foret med sten i bunden og hvor der fandtes rester af lerkar. Det har måske været en grube til opbevaring af madvarer? Eller en form for et husoffer.

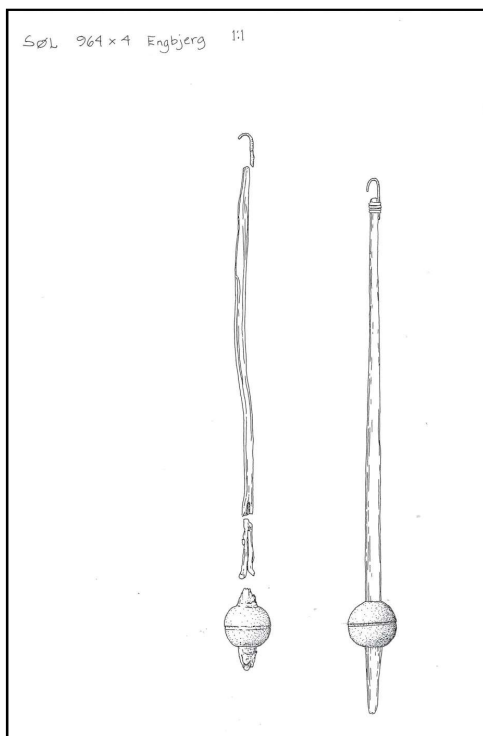
Igenom de næste århundreder blev der indimellem bygget et nyt hus. Flere af dem var lerklinede, og i de store huller man gravede for at få ler smed man efterfølgende sit affald. I de gruber blev der fundet rester af mange lerkar og enkelte jernknive og søm.

I det ældste hus fandtes en grube med rester af lerkar. En dekoration med fingerindtryk kan anes øverst på skåret.

Det ældste hus fra omkring år 700-400 f. Kr. Med grøn husets tagstolper.

Rekonstruktionstegning af en ten fundet i en rig kvindegrav i Taastrup. Nederst ses en tenvægt af bronze, øverst tenkrogen. Tegning af Kenneth Paulmann.

Småbygninger

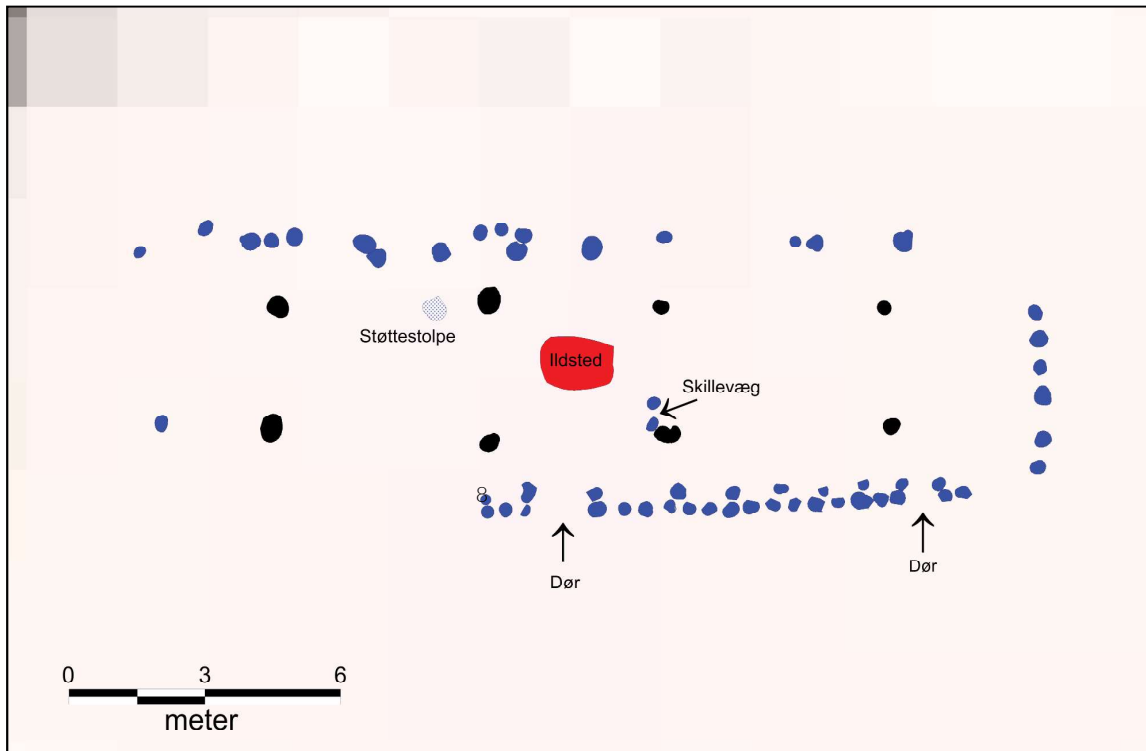
Arkæologerne finder ofte spor af små bygninger med blot fire stolper. Sådanne små skure og udhuse er svære at datere typologisk, da de ligner hinanden igennem bronze- og jernalderen. Det er sjældent man finder noget i dem som kan fortælle hvad de er blevet brugt til, men ved et lykketræf skete det på Trongårdudgravningen. Fra en lille bygning bestående af netop fire stolper hjemtog arkæologerne jordprøver fra stolpehullerne for at se om der var forkullet korn i dem, men i stedet dukkede en fin lille metalgenstand op. Det viste sig at være en tenkrog, altså en krog der sad på enden af tenen og som blev brugt når man spandt uld til garn. Denne lille bitte genstand kan dermed på overraskende vis fortælle os at den lille bygning den blev fundet i, nok er resterne af en spinde- og vævehytte.

Lille tenkrog fra stolpehul.

Kvinder der spinder og væver.
© Charlotte Clante.

Hus fra 200-tallet. Sort: Tagbærende stolper. Blå: Væg- og gavlstolper.

Et velbevaret hus

Det bedst bevarede hus på udgravningen var et hovedhus fra den romerske jernalder omkring år 200 e. Kr. Der var bevaret spor efter både døre, væg, indre vægge og et centralt ildsted. Det ses at væggen har bestået af tætstillede træstolper. Der var døre midt på huset, og yderligere en dør i østenden, der kan have ført ind til en staldende. Omkring hovedhuset har der nok ligget småbygninger og lader.

Ildsted i hus fra 200-tallet.

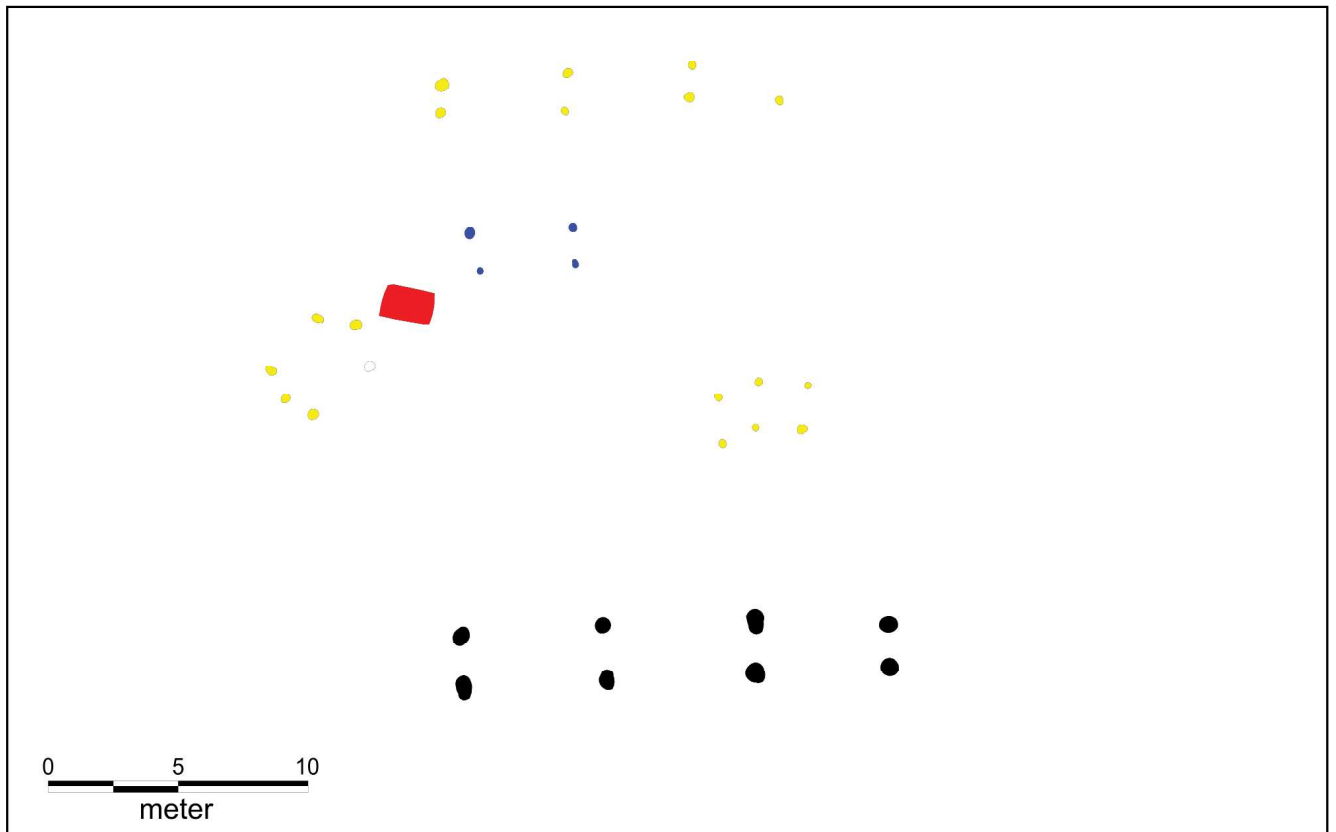
En gårdsenhed til hverdag og fest

Senere i jernalder, omkring 4-500-tallet bygges en ny gård. Nord for det 20 meter lange hovedhus lå en række småbygninger og et stort udendørs bålsted, og det var nok her man udførte nogle af de mange arbejdsopgaver der er nødvendige på en bondegård. Hovedhuset fremstod ved udgravningen blot som sporene af otte tagstolper, men ved udgravningen fandtes to genstande der på hver deres måde fortæller om det liv der blev levet i huset.

Et glasskår fra et stolpehul.

Gård fra 4-500 tallet. Nederst med sort hovedhuset.
Med blå og gul småbygninger og med rødt et udendørs bålsted.

I et af stolpehullerne lå to dele af en drejekværn. På drejekværnen maledes man korn til mel, og det har været en af de store, slidsomme arbejdsopgaver der skulle udføres hver dag.

I et andet stolpehul fandtes et lille glasskår formentlig fra et drikkeglas. Det har været en fin ting, som kun de bedst stillede ejede. Glasset blev handlet fra Europa og formentlig blev det kun hentet frem ved gæstebud.

To dele af en drejekværn fundet i et stolpehul. Stenarten er finkornet gnejs.

Det store hus

Et af de største huse der blev fundet var et stort, kraftigt bygget hovedhus fra 5-600 tallet.

Der var kun bevaret spor efter de tagbærende stolper der har stået parvis på rækker ned gennem huset, mens der ikke blev fundet spor efter væg- eller dørstolperne.

Huset har nok været 25 meter langt, og vi kan regne med at det har været mellem 6 og 8 meter bredt (sammenlignet med andre huse fra den periode), så der har været et sted mellem 150 og 200 m² under samme tag.

Husets tagbærende stolper har været usædvanligt kraftige. Det største af stolpehullerne var 1,20 meter bredt og det dybeste var stadig 85 cm dybt under pløjelaget, og må have været endnu dybere for 1400 år siden, hvor det blev gravet.

Måske havde huset flere etager – eller i det mindste et højt loft, men det er sikkert at der har været tale om et imponerende bygningsværk, hvor der kan have boet en velstående familie.

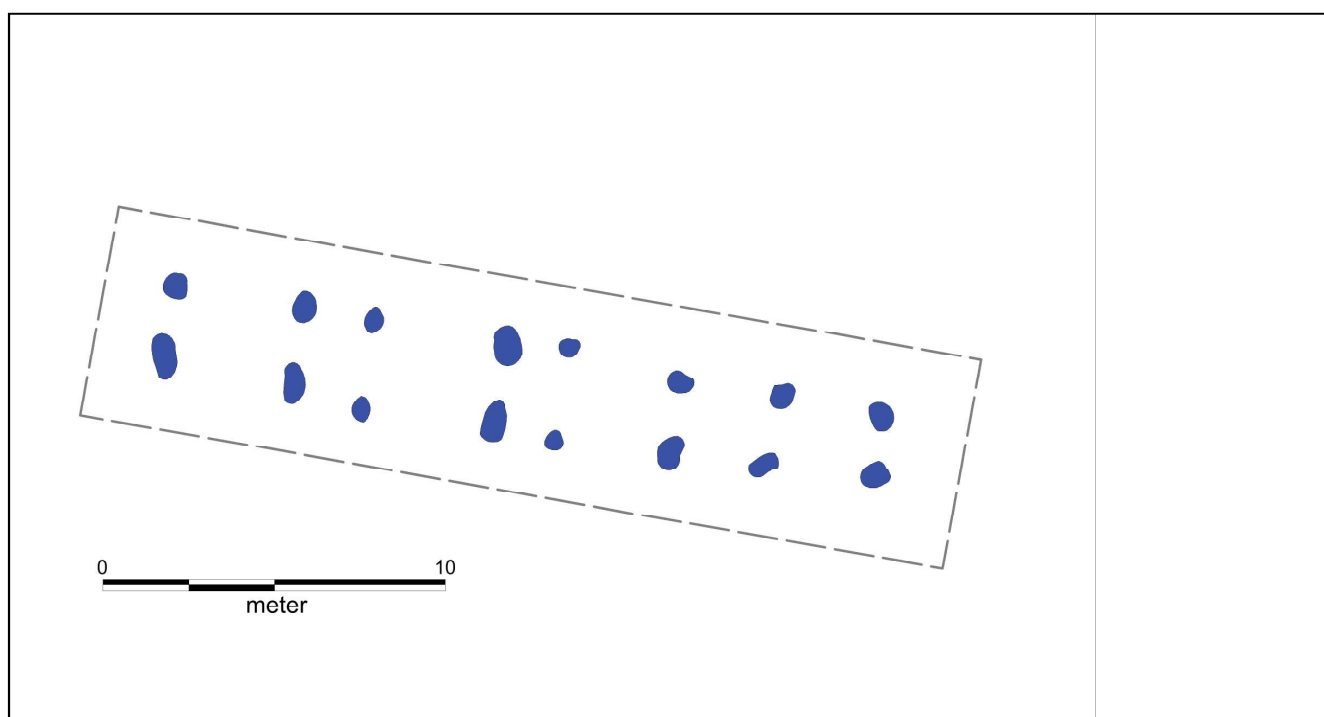
Dette hus var det sidste der blev anlagt på Trongårdsarealet og hvor man flyttede hen derfra må stå hen i det uvisse.

Som nævnt er oldtidsbebyggelsen ved Trongård yngre end de gravanlæg og gravhøje, der kendes fra området. Det store spørgsmål er derfor, hvor jernalderens folk begravede deres døde?

Ved nye udgravninger i området vil det måske lykkes at finde de gravpladser fra jernalder som må findes et sted derude. I den forbindelse er markerne nordøst for Trongårdsarealet værd at holde øje med. Skulle byudviklingen en dag nå dertil kan det være vi finder flere spor efter Lyngby-Taarbæks jernalderfolk.

Et nærbillede af det dybeste stolpehul.

Det store hus fra 5-600-tallet.

Udgravningsfakta

Udgravningen fandt sted i to omgange. Først foretoges en prøvegravning, hvor der med en gravemaskine trækkes lange søgegrøfter systematisk over arealet. På den måde kan evt. fortidsminder afgrænses. Ved Trongård udpegede arkæologerne på baggrund af forundersøgelsen fire områder med væsentlige fortidsminder til egentlig udgravning.

Udgravningen er godt i gang og arkæologerne er mere eller mindre begravet i jord.

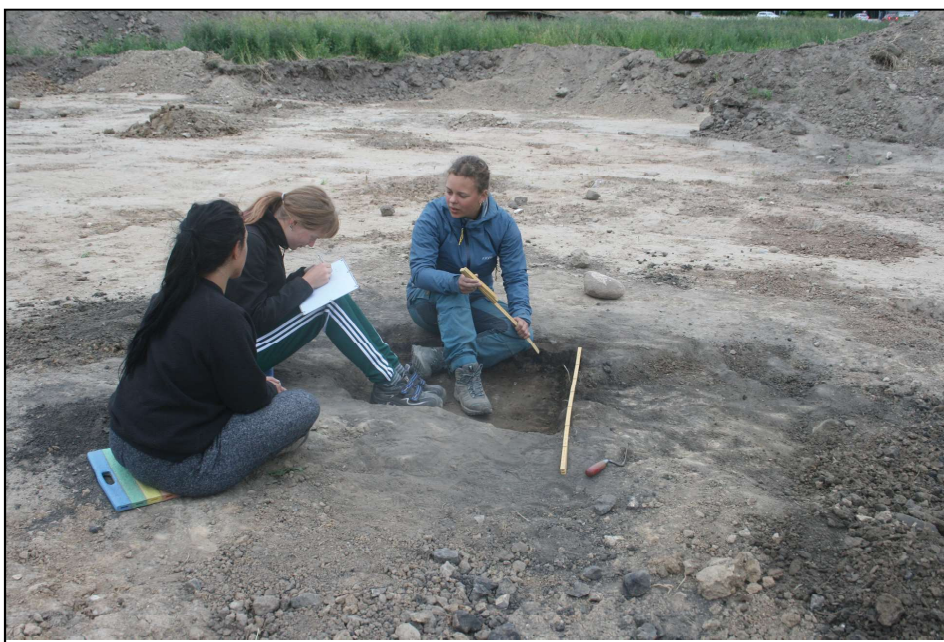
Undersøgelserne fandt sted mellem den 25. april og 9. maj 2018, og igen mellem den 6. juni og den 5. juli 2018.

I udgravningerne deltog ansvarlig arkæolog museumsinspektør Lotte Reedtz Sparrevohn, arkæolog museumsinspektør Jonas Sigurdsson fra Kroppedal Museum, arkæolog Louise Melchior Rasmussen, og arkæologistuderende Francesco Denaro og Daniel Teilmann Olesen fra Københavns Universitet.

Joan Olsen, Kroppedal Museum har soldet jordprøverne fra udgravningen.

Medlemmer af arkæologiklubben Flækken foretog gentagne detektorafsøgninger, og hjalp med udgravningen af gruber.

Lars Nissen foretog detektorafsøgning enkelte dage.

Uddannelseshold fra Københavns Universitet øver sig i at tegne.

I forbindelse med prøvegravningen blev mulden afgraved af Arne Madsen, eget firma med en 35 tons gravemaskine på bælter og påmonteret først en 3, siden en 2 meter bred rabatskovl.

I forbindelse med den egentlige udgravning blev mulden fjernet af først en, siden en anden maskinfører fra entreprenør Kayser & Thorsen med 20 tons gravemaskine, på bælter og med 2 meter bred rabatskovl. Samme firma leverede en ca. 1 tons minigraver, der blev kørt af Francesco Denaro.

Et hold arkæologistuderende fra Københavns Universitet deltog i praktik i to uger af udgravningen.

Alle foto Kroppedal Museum.

Medlemmer af arkæologiklubben Flækken fra Lyngby hjælper til ved udgravningen.

År f./e. Kristus

Resultater fra udgravning

2000

Historisk tid

1000

Vikingetid

Jernalder
500 f. Kr.-850 e. Kr.

En gårdsfase fra yngre germansk jernalder

En gårdsfase fra ældre germansk jernalder

En gårdsfase fra yngre romersk jernalder

En gårdsfase fra ældre romersk jernalder

0

En gårdsfase fra slutningen af bronzealder eller begyndelsen af jernalder

Bronzealder
1800-500 f. Kr.

1000

2000

Bondestenalder
4000-1800 f. Kr.

3000

4000